

ANTİBİYOTİK KULLANAN HASTALARIN ANTİBİYOTİK VE ANTİBİYOTİK KULLANIMI HAKKINDA BİLGİ DÜZEYLERİNİN SAPTANMASI

Funda ERGÜL¹, Birsen YÜRÜGEN²

ÖZET

Hastanede yatan 70 hastanın 35 soruluk bir anket formu ile antibiyotikler hakkında bilgisi ölçülmüştür. Sonuçlar antibiyotikler konusunda kişilerin bilgilerinin yetersiz olduğunu ve antibiyotik kullanacak hastalara bilgi verilmesi gerektiğini göstermiştir.

SUMMARY

Evaluation of the knowledge of the patients under antibiotic therapy about antibiotics and antibiotic usage.

By using a questionnaire comprising 35 questions, the knowledge of 70 inpatients under antibiotic therapy about antibiotics and antibiotic usage was evaluated. The results showed that patients have inadequate knowledge about antibiotics and they need to be educated prior antibiotic administration.

GİRİŞ

Ülkemizde bilinçsiz ve aşırı ilaç kullanımı sıklıkla gündeme gelen bir konudur. Antibiyotiklerin kullanımının, bakterilerin direnç geliştirmesi ve süperinfeksiyonların ortaya çıkmasına yol açmaları açısından özel bir yeri bulunmaktadır (7).

Antibiyotik grubu ilaçlarla yapılacak tedavinin etkinliği, antibiyotik tedavi ilkelerinin gerçekleşmesine bağlıdır. Bu ilkelerden en önemlisi, kullanılacak antibiyotiğin seçimi, diğerleri ise ilaç dozunun, dozlar arasındaki zaman aralığının, ilacın kullanılacağı sürenin düzenlenmesidir. Bunlardan herhangi birine uyulmadığı durumlarda ilacın etkinliği azalır, infeksiyonun kesin tedavisi sağlanamaz (6). Uygunsuz kullanımın en önemli nedeni eğitimdeki yetersizliktir; bu eksiklik hem sağlık personelinin hem de kamunun eğitiminde görülmektedir (1).

1- Fırat Üniversitesi, Elazığ Meslek Yüksek Okulu Hemşirelik Programı, Elazığ.

2- İstanbul Üniversitesi, Florence Nightingale Hemşirelik Yüksek Okulu, İstanbul.

Bu çalışma, antibiyotiklerin etkin kullanılmadığı durumlarda bireyin sağlığına ve ülke ekonomisine yapacağı olumsuz etkiler nedeniyle hastaların antibiyotiklere ilişkin bilgi düzeylerinin araştırılması ve bilgi ihtiyacının saptanması amacıyla planlanmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmamız, İstanbul Tıp Fakültesi Kliniklerinde yatan ve antibiyotik tedavisinde olan 70 hasta üzerinde yapılmıştır.

Literatür bilgilerine dayanarak geliştirilen anket formu 35 sorudan oluşmuştur. Anketin uygulanması sırasında uygun bir görüşme ortamı hazırlanmış ve bireysel görüşmeler yapılmıştır. Sonuçların değerlendirilmesinde yüzdeler ve iki değişken arasındaki farkın önemlilik testi (ki-kare) kullanılmıştır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Araştırmaya katılan 70 denegın 43'ü (% 61) kadın, 27'si (% 39) erkektir. Deneklerin en küçüğü 15, en yaşlısı ise 80 yaşındadır. 34 denek (% 49) ilkokul mezunudur.

Deneklere antibiyotik grubu ilaçları tanıyıp tanımadıkları sorulduğunda 27 denek (% 39) antibiyotiğı tanımlayamamışlardır.

Eğitim durumları ile antibiyotik ilacın tanımlanması arasında anlamlı bir fark bulunmuş ve eğitim düzeyleri yükseldikçe, ilacı daha doğru tanımladıkları belirlenmiştir.

Yapılan çalışmada, 44 denegın (% 63) antibiyotiklerin allerjik reaksiyonları, 31 denegın (% 44) ise, allerjik reaksiyonları önlemek için tedaviye başlamadan önce ne yapılacağını bilmedikleri saptanmıştır.

Antibiyotik tedavisine başlamadan önce etken patojenin ortaya çıkarılması gerektiğini belirten 35 denek (% 59) olmuştur. Deneklerin kültürü tanımlamaları istendiğinde 41 denek (% 59) soruyu cevapsız bırakmıştır.

Deneklerin, eğitim durumları ile kültür kavramını açıklamaları arasında bir ilişki görülmemiştir. Hastalar etken patojenin belirlenmesini arzu etmelerine karşın, kültürün açıklanmasını yapamamışlardır. Bu da bize, deneklerin bu konuda yeterli bilgiye sahip olmadıklarını göstermektedir.

Deneklere gösterilen seçeneklerden antibiyotikleri tanımları istenmiş ve 24 denek (% 34) penisilini tanımıştır. Bundan, penisilinin çok kullanılan bir antibiyotik olduğu ve hastaların tüm antibiyotik grubu ilaçları penisilin adı altında tanımladığı sonucunu çıkarabiliriz.

Denekler, antibiyotik tedavisinde olmalarına rağmen kendilerine antibiyotik kullanıp kullanmadıkları sorulduğunda 40 denek (% 57)

kullanmadıklarını söylemişlerdir. Özellikle eğitim düzeyi düşük olan deneklerin antibiyotik tedavisinde olmasına rağmen ilacını tanımadığı saptanmıştır. Eğitim düzeyi yüksek olan deneklerin ise ilacı tanıdığı gözlenmiştir; bu denekler antibiyotik tedavisinde olduklarını bilmektedirler.

Deneklerin antibiyotik kullanımı konusunda yetkili kişilerden bilgi alıp almadıkları incelendiğinde 50 denekin (% 71) bu soruya cevap vermediği saptanmıştır. Bu durum bize hastaların antibiyotik kullanımı konusunda sağlık personelinin bilgi almadığını göstermektedir. Oranın yüksek oluşu sağlık eğitimine gereken önemin verilmediğini ve kişilerin bu konudaki bilgilerinin yetersiz olduğunu göstermektedir.

Denekler çoğunlukla (% 51) antibiyotik grubu ilaçların hemşireler tarafından verilmesini istemektedirler. İlaçların dağıtılmasını, hastaya uygulanmasını hemşirelerden beklemektedirler. İlaç tedavisinden hemşire sorumludur. Bu sorumluluğu tedavi fonksiyonu içindedir (2).

Denekler çoğunlukla (%89) hekime danışmadan antibiyotik ilaç kullanmadıklarını söylemişlerdir. Deneklerin eğitim düzeyi ile hekime danışmadan antibiyotik kullanımı arasında anlamlı fark saptanmamıştır. Bu da bize, eğitim düzeyinin bu konuyu etkilemediğini göstermektedir.

Deneklerin, antibiyotik kullanımı konusunda eğitim isteyip istemedikleri incelendiğinde, 50 denek (% 71) ile çoğunluğun eğitim almak istediği saptanmıştır. Antibiyotiklerle ilgili eğitimin, 23 denek (% 33) hastanelerde verilmesini istemiştir.

Araştırmanın sonucuna göre:

- Antibiyotikler konusundaki eğitimin özellikle genç yaşlarda okullarda verilmesi gerektiği kanısındayız. Ayrıca hastanede yatan hastalara da bu konuda eğitim vermek rutine sokulmalıdır.

- Hasta ve yakınları, antibiyotik tanımı, kullanımı, etkisi, kullanma süresi konusunda eğitilmeli ve eğitim için küçük kitapçıklar dağıtılmalıdır.

- Sağlık hizmetlerinde sağlık eğitimine önem verilmelidir. Sağlık eğitiminden sorumlu hekim ya da hemşire hasta ve ailesine eğitim vermelidir.

- Hastanelerde hastaların eğitimi için özel odalar hazırlanmalıdır.

- İlaç tedavisinden hemşire sorumludur (2). Hastanelerde hemşireler için hizmet-içi eğitim planlanmalı, uygulanmalı ve tüm hemşirelerin katılımı sağlanmalıdır. Bu konuda bilinçli olan hemşire hastasını da eğitebilir.

- Eğitim için kitle iletişim araçlarından yararlanılarak halkın eğitimi sağlanmalıdır (5).

KAYNAKLAR

- 1- Akalın H E: Antibiyotik kullanımında sorunlar, *Haber Bülteni*, Türk Tabipler Birliği Merkez Yayın Organı 2: 15 (1987).
- 2- Arkings L, Saravolatz L: Antimicrobial treatment. A coordination challenge of nursing, *Nurs Clin North Am* 4: 689 (1980)
- 3- Cohen M R: Make it rutial, chart medication doses immediately after administering them, *Nursing* (Harsham) 32 (1979).
- 4- Cohen M R: Assess medication orders routinely, *Nursing* (Harsham) 106 (1980).
- 5- Fuerst E V, Wolf L V, Weitzel M H: *Fundamental of Nursing*, 5.baskı. J B Lippincott Co, Philadelphia-Toronto (1974).
- 6- Kayaalp O: *Rasyonel Tedavi Yönünden Tıbbi Farmakoloji*, 2.baskı, Nüve Matbaası, Ankara (1981).
- 7- Sağlık Sosyal Yardım Bakanlığı: *Bilinçsiz İlaç Kullanımı*. Mimograf, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı, Sağlık Propagandası ve Tıbbi İstatistik Genel Müdürlüğü.